

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Europejska strategia w dziedzinie opieki

(2023/C 157/06)

Sprawozdawca:	Heinrich DORNER (AT/PES), członek rządu kraju związkowego Burgenland
Dokument źródłowy:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie europejskiej strategii w dziedzinie opieki COM(2022) 440 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR),

Priorytety polityki

1. Uznaje potrzebę wysokiej jakości usług opiekuńczych zarówno w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w celu rozwijania umiejętności i kompetencji poznawczych, językowych i fizycznych, prowadzenia zdrowego i aktywnego stylu życia oraz zapobiegania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, jak i w zakresie opieki długoterminowej, aby osoby starsze lub osoby z niepełnosprawnościami mogły zachować autonomię i żyć z godnością. Ponadto można w ten sposób reagować na zmiany demograficzne i na gwałtownie rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze. Wczesna interwencja, odpowiednia promocja zdrowia i profilaktyka mogą dodatkowo wspierać dłuższe niezależne, zdrowe i aktywne życie oraz opóźnić wystąpienie potrzeb w zakresie opieki.
2. Uważa, że przystępność cenowa i dostępność wysokiej jakości usług opiekuńczych są niezbędne do zaspokojenia stale rosnącego zapotrzebowania na wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem, aby umożliwić osobom starszym lub niepełnosprawnym samodzielne życie, a jednocześnie wspierać rodziny i zmniejszyć ciężar opieki spoczywający na bliskich.
3. Wskazuje, że pracownicy opieki nie zawsze są właściwie doceniani, co w niektórych krajach przejawia się niskim wynagrodzeniem, niskim poziomem wykształcenia, ograniczonymi perspektywami rozwoju kariery zawodowej, brakiem możliwości szkoleniowych, brakiem wsparcia psychologicznego i opieki, a niekiedy niepewnością zatrudnienia.
4. Podkreśla, że niewystarczające usługi opieki mają nieproporcjonalnie większy wpływ na kobiety, ponieważ obowiązki w zakresie opieki dodatkowej lub nieformalnej nadal spoczywają głównie na nich, co odbija się na równowadze między ich życiem zawodowym a prywatnym oraz na możliwości podejmowania przez nie pracy zarobkowej. Kobiety stanowią 90 % formalnych pracowników sektora opieki, przy czym nadal zbyt często zajmują stanowiska niskopłatne i niepewne. W UE 92 % kobiet regularnie wykonuje nieodpłatną pracę opiekuńczą, tj. częściej niż jeden dzień w tygodniu, a 81 % wykonuje nieodpłatną pracę opiekuńczą codziennie. W Europie 7,7 mln kobiet nie pracuje zarobkowo ze względu na obowiązki w zakresie opieki ⁽¹⁾.
5. Wskazuje, że podczas kryzysu związanego z COVID-19 systemom opieki w wielu krajach udało się szybko dostosować i nadal świadczyć usługi na dobrym poziomie. Zwraca uwagę, że pandemia niemniej obnażyła w niektórych miejscach brak odporności systemów opieki, i podkreśla, że ciągłość zatrudnienia i opieki można zapewnić poprzez ustanowienie odpornych struktur pracodawców, co dotyczy w szczególności struktury własności oraz sposobu wykorzystania generowanych zysków.
6. Zwraca uwagę na ogólnoeuropejski niedobór wykwalifikowanych pracowników opieki i dalekosiężne skutki społeczne tego niedoboru – zwłaszcza na obszarach dotkniętych wyludnieniem lub w regionach słabiej rozwiniętych, gdzie opieka nad osobami starszymi i niesamodzielnymi jest mniej dostępna – oraz na ogromny potencjał sektora opieki dla rynku pracy, a w tym kontekście również na fakt, że według prognoz w ciągu najbliższej dekady w sektorze służby zdrowia i pomocy społecznej powstanie osiem milionów miejsc pracy ⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2022) 440 final.⁽²⁾ COM(2021) 50 final.

Zasady

7. Opowiada się za zasadą 9 Europejskiego filaru praw socjalnych oraz wyrażonego w niej prawa rodziców i osób pełniących obowiązki opiekunów do odpowiednich urlopów, elastycznej organizacji pracy oraz dostępu do usług opiekuńczych.
8. Opowiada się za zasadą 11 Europejskiego filaru praw socjalnych oraz wyrażonego w niej prawa dzieci do dostępu do wczesniej edukacji i opieki, które charakteryzują się dobrą jakością i przystępną ceną.
9. Zobowiązuje się do przestrzegania zasady nr 17 Europejskiego filaru praw socjalnych oraz zapisanego w niej prawa do integracji osób z niepełnosprawnościami i ich prawa do wsparcia dochodu, do środowiska pracy dostosowanego do ich potrzeb oraz do usług umożliwiających im uczestnictwo w rynku pracy i w życiu społecznym.
10. Opowiada się za zasadą 18 Europejskiego filaru praw socjalnych i wyrażonego w niej prawa do przystępnych cenowo i dobrej jakości usług opieki długoterminowej, w szczególności opieki w domu i usług środowiskowych.
11. Opowiada się za Kartą praw podstawowych UE i zapisanym w niej prawem osób w podeszłym wieku do godnego i niezależnego życia oraz do uczestniczenia w życiu społecznym i kulturalnym.
12. Opowiada się za Kartą praw podstawowych UE ⁽³⁾ oraz zapisanym w niej prawem osób z niepełnosprawnościami do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności.
13. Wzywa państwa członkowskie UE, które jeszcze tego nie uczyniły, do ratyfikowania i wdrożenia odpowiednich konwencji MOP, w szczególności konwencji nr 189 dotyczącej godnej pracy dla pracowników domowych, nr 190 dotyczącej eliminacji przemocy i molestowania w świecie pracy oraz nr 149 dotyczącej personelu pielęgniarstwa.
14. Wyraża poparcie dla Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i zawartego w niej obowiązku promowania szkolenia specjalistów i personelu pracującego z osobami z niepełnosprawnościami w zakresie praw uznanych w konwencji w celu lepszego świadczenia pomocy i usług gwarantowanych przez te prawa.
15. Zobowiązuje się do przestrzegania art. 19 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz zapisanego w nim prawa do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do różnych usług domowych, mieszkaniowych i innych w celu ułatwienia im życia zgodnie z potrzebami i włączenia społecznego.

Uwagi ogólne

16. Wyraża zadowolenie, że Komisja w swoim komunikacie w sprawie europejskiej strategii w dziedzinie opieki odnosi się również do problemów wskazanych we wcześniejszej opinii Komitetu ⁽⁴⁾ w sprawie opieki oraz częściowo do proponowanych rozwiązań, takich jak stworzenie wydajnego systemu rejestracji na potrzeby kompleksowego gromadzenia i analizowania danych. Pilne staje się uruchomienie systemu interoperacyjności między sektorami (w szczególności między sektorem zdrowia a sektorem społecznym).
17. Podkreśla potrzebę wspólnej strategii, podzielanej przez wszystkie europejskie władze lokalne i regionalne posiadające kompetencje w zakresie zdrowia, opieki i edukacji oraz państwa członkowskie i instytucje UE, co pozwoli zapewnić dostępną opiekę długoterminową, która odpowiadałaby potrzebom zarówno osób korzystających z opieki, jak i opiekunów, oraz zapewnić wysokiej jakości, przystępną cenowo i dostępną opiekę nad dziećmi w całej Unii Europejskiej. Strategię tę należy zatem włączyć również do procesu europejskiego semestru. Zarazem zgodnie z zasadą pomocniczości trzeba wziąć pod uwagę to, że opieka oraz wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem są regulowane w różny sposób w różnych państwach członkowskich.
18. Postrzega europejską strategię w dziedzinie opieki jako ważny i pozytywny pierwszy krok w kierunku realizacji Europejskiego filaru praw socjalnych i usprawnienia systemu opieki w Europie, a także jako szansę, by przyczynić się do poprawy opieki długoterminowej i wczesniej edukacji oraz wzmocnienia równouprawnienia płci i sprawiedliwości społecznej w systemach opieki.
19. Uznaje, że usługi społeczne, takie jak wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem lub opieka długoterminowa, stanowią część ważnego sektora gospodarki, który zaspokaja potrzeby w zakresie opieki, tworzy miejsca pracy, przyczynia się do redukcji kosztów opieki zdrowotnej, a tym samym przynosi liczne korzyści społeczne.

⁽³⁾ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.U. C 202 z 7.6.2016, s. 389).

⁽⁴⁾ Opinia KR-u „Plan na przyszłość dotyczący opiekunów i opieki – lokalne i regionalne szanse związane z europejskim wyzwaniem” (Dz.U. C 440 z 29.10.2021, s. 56).

20. Z zadowoleniem przyjmuje propozycje Komisji dotyczące koordynacji i wspólnego działania w kwestiach opieki długoterminowej i opieki nad dziećmi z wykorzystaniem środków wspierających (takich jak prowadzenie wspólnych prac analitycznych, wymiana najlepszych praktyk i wspieranie reform i inwestycji z funduszy UE) na szczeblu europejskim oraz ram politycznych dotyczących reform i inwestycji na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, zgodnie z zasadą pomocniczości. Wzywa również Komisję do ukierunkowania inwestycji publicznych w usługi opieki długoterminowej poprzez wykorzystanie programów i instrumentów finansowych UE. Konieczna jest ponadto komplementarność między funduszami europejskimi z tytułu różnych programów w celu zapewnienia maksymalnego oddziaływania.

21. Uważa, że w uzupełnieniu do zielonej systematyki jako wkładu we wdrażanie Zielonego Ładu Komisja powinna w trybie pilnym przedstawić wniosek w sprawie ustanowienia systematyki społecznej. Systematyka społeczna zapewniłaby potencjalnym inwestorom i przedsiębiorstwom jasne wytyczne co do tego, co można rozumieć jako inwestycje społeczne. Brak systematyki społecznej utrudnia obecnie ewentualne inwestycje prywatne w opiekę zdrowotną i usługi społeczne.

22. Podkreśla, że w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) 33 % wydatków socjalnych planowanych w 25 krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności zatwierdzonych dotychczas przez Komisję i przyjętych przez Radę jest przeznaczonych na zdrowie i opiekę długoterminową (ok. 45 mld EUR), kolejnych 33 % na edukację i opiekę nad dziećmi (45,7 mld EUR), a 14 % na politykę społeczną (19,7 mld EUR).

23. Uważa, że stworzenie przystępnych cenowo, bardziej dostępnych i wysokiej jakości usług opieki jest ważnym krokiem w kierunku uczestnictwa kobiet w rynku pracy, a tym samym równouprawnienia płci. Należy przeanalizować istniejące usługi, określić komplementarność i ograniczyć nakładanie się lub powielanie działań, tak by ukierunkować zasoby i promować wartość dodaną wszechstronności.

24. Podkreśla znaczenie lokalnych i regionalnych MŚP oraz organizacji nienastawionych na zysk jako podmiotów świadczących usługi opiekuńcze. Zwraca w związku z tym uwagę, że lokalne i regionalne rynki usług opiekuńczych powinny umożliwiać MŚP i organizacjom nienastawionym na zysk konkurowanie z większymi usługodawcami na równych warunkach. Instytucje UE, państwa członkowskie i władze lokalne i regionalne powinny działać na rzecz wzmocnienia pozycji wielu usługodawców i wspierania dobrze funkcjonujących lokalnych i regionalnych rynków usług opiekuńczych. W ramach społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych Komitet wzywa władze lokalne i regionalne do rozważenia – jako nabywców publicznych, lokalnych/regionalnych skutków społecznych sposobu produkcji, pozyskiwania i świadczenia usług.

Ustalenia dotyczące wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem

25. Postrzega proponowany przegląd celów barcelońskich jako przydatne narzędzie jeszcze szerszego dostępu do opieki nad dziećmi i podkreśla komplementarność z zaleceniem Rady w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci^(?). Wspieranie uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem leży w najlepszym interesie dziecka, jeżeli chodzi o to, jak potoczy się jego życie, a także pod względem propagowania włączenia społecznego.

26. Postrzega włączenie intensywności czasowej uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem do oceny postępów w zapewnianiu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w państwach członkowskich jako przydatne uzupełnienie, które umożliwi bardziej precyzyjną ocenę postępów poczynionych przez każde państwo członkowskie.

27. Zdaje sobie sprawę z tego, że w dziedzinie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem warunki pracy, prestiż, wynagrodzenie oraz ustawiczne szkolenie i kształcenie zawodowe opiekunów mają kluczowe znaczenie dla zapewnienia optymalnej opieki przez wykwalifikowany personel, a tym samym dla osiągnięcia lepszych wyników w zakresie rozwoju wszystkich dzieci.

Ustalenia dotyczące opieki długoterminowej

28. Podkreśla, że atrakcyjność zawodów w sektorze opieki jest nierozzerwalnie związana z poprawą warunków pracy, adekwatnością wynagrodzeń, edukacją, szkoleniami oraz możliwościami podnoszenia i zmiany kwalifikacji. W związku z tym z zadowoleniem przyjmuje Europejski Rok Umiejętności 2023.

^(?) Zalecenie Rady (UE) 2021/1004 z dnia 14 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci (Dz.U. L 223 z 22.6.2021, s. 14).

29. Jest świadom znaczenia silnej reprezentacji pracowników zarówno dla ciągłej poprawy warunków pracy w usługach opiekuńczych, jak i dla prowadzenia dialogu społecznego jako podstawowego elementu europejskiego modelu społecznego. W tym kontekście z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja Europejska zapowiedziała w styczniu 2023 r. nawiązanie nowego sektorowego dialogu społecznego na temat usług społecznych na szczeblu UE, w tym podsektora usług opiekuńczych, w którym zagwarantowana będzie również reprezentacja władz lokalnych i regionalnych jako pracodawców sektora publicznego.

30. Z zadowoleniem przyjmuje zasady jakości określone we wniosku dotyczącym zalecenia Rady w sprawie dostępu do wysokiej jakości i przystępnej cenowo opieki długoterminowej, które to zasady mają zastosowanie do wszystkich świadczących usługi opieki długoterminowej, i podkreśla, że w przyszłości wykładnikiem sektora opieki długoterminowej nie może być osiąganie zysków, lecz regularne inwestowanie w środki poprawy jakości i wysoko wykwalifikowany personel. W tym kontekście popiera apel Parlamentu Europejskiego do Komisji o przedstawienie dyrektywy ramowej w sprawie formalnej i nieformalnej opieki długoterminowej, która ustanowiłaby podstawowe zasady i zapewniłaby oparte na dowodach kryteria dotyczące dostępnej i zintegrowanej wysokiej jakości opieki długoterminowej i usług wsparcia w całej UE ⁽⁶⁾.

31. W związku z apelem skierowanym do państw członkowskich o opracowanie ram jakości dla usług opieki długoterminowej (pkt 6 odpowiedniego zalecenia Rady ⁽⁷⁾) podkreśla, że systemy zapewniające jakość opieki często istnieją już na szczeblu krajowym lub regionalnym i powinny być należycie uwzględniane, również z myślą o przestrzeganiu zasad pomocniczości i proporcjonalności.

32. Postrzega inwestycje w opiekę jako część całościowego podejścia, w myśl którego nie tylko realizuje się cele polityki socjalnej i społecznej, lecz również uznaje się inwestycje w opiekę za pozytywne zachęty ekonomiczne.

33. Zwraca uwagę na znaczenie zwrócenia szczególnej uwagi na szkolenie psychologiczne osób świadczących usługi opiekuńcze.

Zalecenia w dziedzinie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem

34. Zachęca do znormalizowanego gromadzenia danych na szczeblu lokalnym i regionalnym oraz do podtrzymania praktyk wzajemnego uczenia się, tak by stworzyć podstawę dla ukierunkowanego wsparcia dla regionów, zagwarantować porównywalność w całej Europie na szczeblu lokalnym i regionalnym raz zapewnić wsparcie władzom krajowym i regionalnym za pomocą zebranych wskaźników monitorowania jakości opieki nad dziećmi.

35. Zaleca zwiększenie i rozszerzenie wsparcia finansowego na tworzenie, utrzymanie lub modernizację placówek opieki nad dziećmi, tak by uwzględnić różne tempo rozwoju regionów i miast w Unii Europejskiej.

36. Zaleca rozszerzenie oferty zindywidualizowanych usług, takich jak pomoc osobista lub pomoc domowa, dostępnych dla osób najbardziej potrzebujących w celu ułatwienia im niezależnego życia.

37. Uważa, że poprawa warunków pracy i prestiżu personelu zajmującego się wczesną edukacją i opieką nad dziećmi, a także zapewnienie adekwatnego wynagrodzenia stanowią integralną część wdrażania strategii opieki.

38. Podkreśla, że duże znaczenie ma wypełnienie luk między zakończeniem objętego odpowiednim wynagrodzeniem lub zasiłkiem urlopu macierzyńskiego, ojcowskiego lub rodzicielskiego a rozpoczęciem wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Zaleca państwom członkowskim, by w tym celu rozważyły wprowadzenie ustawowego prawa do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

Zalecenia w dziedzinie opieki długoterminowej

39. Zachęca do przeanalizowania potrzeby wprowadzenia wiążących instrumentów lub przepisów, a co za tym idzie – zwiększenia finansowania spójności, aby zagwarantować powszechny, równy i skuteczny dostęp do wysokiej jakości usług opieki dla wszystkich potrzebujących w całej Europie, zapewnić godne i zdrowe warunki pracy, wsparcie zawodowe i godziwe wynagrodzenia dla wszystkich opiekunów, chronić wysokiej jakości miejsca pracy oraz zwiększyć atrakcyjność pracy w sektorze opieki, co odzwierciedlałoby społeczną i socjalną wartość ich pracy.

40. Zaleca zwiększenie i rozszerzenie wsparcia finansowego na tworzenie, utrzymanie lub modernizację placówek opieki nad osobami starszymi, tak by uwzględnić różne tempo rozwoju regionów i miast w Unii Europejskiej.

⁽⁶⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 lipca 2022 r. „W kierunku wspólnych europejskich działań w dziedzinie opieki” (2021/2253(INI)) (Dz.U. C 47 z 7.2.2023, s. 30), punkt 61.

⁽⁷⁾ Zalecenie Rady z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej (Dz.U. C 476 z 15.12.2022, s. 1).

41. Zaleca opracowanie kompleksowej strategii dotyczącej przyszłego zapotrzebowania na wykwalifikowanych pracowników w Unii Europejskiej, w szczególności w celu ograniczenia drenażu mózgow w Unii Europejskiej do poziomu akceptowalnego dla zainteresowanych regionów, a także stworzenie jednolitych warunków działalności pracowników opieki i pracowników domowych z państw trzecich.
42. Proponuje określenie w dziedzinie opieki długoterminowej celów i wskaźników podobnych do celów barcelońskich oraz ustanowienie odpowiedniego gromadzenia danych na szczeblu lokalnym i regionalnym, tak by zapewnić podstawę ukierunkowanego wsparcia dla regionów i zagwarantować porównywalność w całej Europie na szczeblu lokalnym i regionalnym.
43. Zachęca do wyznaczenia krajowych koordynatorów lub – stosownie do sytuacji krajowej – innego odpowiedniego mechanizmu koordynacji ds. opieki długoterminowej w charakterze pojedynczego punktu kontaktowego, by wesprzeć wdrażanie środków.
44. Uważa za istotne, by uznać rolę władz lokalnych i regionalnych w odniesieniu do aktywnego starzenia w innych dziedzinach życia, takich jak włączenie społeczne i przynależność do społeczności, dostęp do kultury, edukacji i mieszkalnictwa. W oparciu o partnerstwo na rzecz zdrowego i aktywnego starzenia się ważne jest wzmocnienie regionalnych i lokalnych ekosystemów, które zapewnią wkład wszystkich kluczowych polityk i sektorów.
45. Apeluje o przeprowadzenie ogólnoeuropejskiej kampanii mającej na celu zwiększenie atrakcyjności zawodów związanych z opieką i osiągnięcie równowagi płci w poszczególnych zawodach.

Bruksela, dnia 9 lutego 2023 r.

Vasco ALVES CORDEIRO
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów
